

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 6 ที่ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ (หมายถึง สุขกาย สุขใจ สติปัญญา ความรู้ หมายถึง เป็นคนเก่ง) และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (หมายถึงเป็นคนดี ของคนรอบข้างและสังคม) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555 - 2559) ได้มุ่งเน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางและสร้างความสมดุลในการพัฒนาอีกทั้งจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ ซึ่งการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าขึ้น ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายประการด้วยกัน องค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือองค์ประกอบด้านการศึกษา เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งทรัพยากรมนุษย์จะมีคุณภาพชีวิตที่สมบูรณ์ สามารถศึกษาเล่าเรียนจนสำเร็จตามวัตถุประสงค์ โดยมีได้มีการเจ็บป่วยจนต้องหยุด พักการเรียนนั้นย่อมจะต้องอาศัยการมีสุขภาพดีเป็นพื้นฐาน โดยมีนักปราชญ์ถึงสองท่าน ได้แก่ Aristotle และ Plato มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า “ในการที่จะให้การศึกษาด้านอื่นๆ นั้น สมควรให้เด็กมีสุขภาพดีเสียก่อน” ซึ่งทั้งนี้หมายความว่า หากเด็กมีสุขภาพไม่ดีแล้ว แม้จะได้รับการศึกษาอบรมพิเศษอย่างไร การศึกษาเล่าเรียนก็ย่อมจะได้ผลไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วยหรืออาจจะได้ผลเสียเลยก็อาจเป็นได้ เช่นเดียวกับ Pestalozzi Frobel ได้กล่าวไว้ว่า “สิ่งที่เด็กเรียนรู้ย่อมสัมพันธ์โดยตรงกับระดับสุขภาพ เด็กที่มีสุขภาพไม่ดี แม้จะมีสติปัญญาสูง ก็มิอาจใช้ให้เกิดประโยชน์ได้เท่าที่ควร” เนื่องจากความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดนี้เองจึงกล่าวได้ว่า สุขภาพเป็นบูรณาการที่สำคัญส่วนหนึ่ง ของการศึกษา (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2541 : 5) แผนการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2555 - 2559 ได้กำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาเด็กและเยาวชน เพื่อให้หน่วยงานทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคมในทุกระดับ ใช้เป็นแนวทางการบริหารจัดการ การดำเนินงานตามภารกิจขององค์กร ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ และพันธกิจ ส่ววิสัยทัศน์ของแผนที่กำหนดไว้ คือ เด็กและเยาวชน มีความมั่นคง แข็งแรง ดี มีสุข และสร้างสรรค์ ซึ่งการพัฒนาสุขภาพอนามัยของเด็กและเยาวชน ให้แข็งแรง มีความสำคัญ ไม่น้อยไปกว่าการพัฒนาในด้านอื่นๆ ตามวิสัยทัศน์ ของแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติที่กำหนดไว้ และคนที่แข็งแรงมีสุขภาพอนามัยดี จะต้องเป็นผู้ที่มีความตระหนัก ในความสำคัญของสุขภาพอนามัยของตนเองและผู้อื่น รู้จักประพฤติปฏิบัติ ตนตามหลักสุขวิทยา จนเป็นนิสัยช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นให้ปราศจาก

โรคภัย มีสุขนิสัยและพลานามัยดี มีความเจริญเติบโตตั้งแต่เยาว์วัย เพื่อให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ ในการพัฒนาประเทศต่อไป (ประเวศ วะสี.2554) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ (วรศักดิ์ เพียชอบ.2542) อธิบายความสำคัญของการศึกษาที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพประชากรไว้ว่า มนุษย์ เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของประเทศ การพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมาย จำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพของมนุษย์เป็นอันดับแรก การให้การศึกษาและประสบการณ์ เพื่อการพัฒนาคุณภาพของประชากรนั้น กระทำได้โดยเปิดโอกาสให้ประชากร ได้รับการศึกษาและนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง และสังคมอย่างเท่าเทียมกัน คือ การนำเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสุขภาพอนามัยมาใช้เป็นปัจจัยหนึ่งหนึ่ง ในการพัฒนาและเตรียมมนุษย์ ให้เป็นทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพของสังคม ดังนั้นการจัดการศึกษา ต้องสนองความต้องการของสังคมปัจจุบัน เพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.2556) และการจะพัฒนาคนให้เป็นคนมีคุณภาพ คนในชาติ ต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพอนามัย ดีด้วย ในปี ค.ศ.1995 องค์การอนามัยโลกได้เสนอแนะ ให้ประเทศต่างๆ พัฒนาโรงเรียนไปสู่โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (Health Promoting School) ซึ่งสอดคล้องกับรัฐสภาไทย โดย(กรมอนามัย.2546) มีนโยบายสร้างหลักประกันสุขภาพ

การพัฒนาคนในความจำเป็นดังกล่าว จะเห็นได้ว่า เด็กวัยเรียนและเยาวชน ซึ่งปัจจุบันมีจำนวนประชากรร้อยละ 27 ของประชากรทั้งหมด เป็นกลุ่มเป้าหมายของการพัฒนาที่สำคัญยิ่งกลุ่มหนึ่ง ดังพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในปีเด็กสากลพุทธศักราช 2522 “เด็กเป็นผู้ที่รับช่วงทุกสิ่งทุกอย่างจากผู้ใหญ่ รวมทั้งภาระความรับผิดชอบในการดำรงรักษาความสงบสุขของประชากรโลก” และในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กขององค์การสหประชาชาติ (UN convention on the rights of the child) ซึ่งประเทศไทยลงนามและมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 มีสาระสำคัญที่มุ่งคุ้มครองสิทธิเด็ก 4 ประการ คือ สิทธิในการอยู่รอด (Survival rights) สิทธิในการได้รับการปกป้องคุ้มครอง (Protection rights) สิทธิในการพัฒนา (Development rights) และสิทธิในการมีส่วนร่วม (Participation rights) ซึ่งรัฐต้องดำเนินการ ให้เด็กได้รับการคุ้มครองในสิทธิดังกล่าวในทุกๆ มิติของการพัฒนา อีกทั้งการลงทุนกับเด็กน่าจะเป็นผลคุ้มค่ามากกว่าการลงทุนใดๆ ทั้งสิ้นเพราะเด็กที่มีคุณภาพจะนำไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพก็ต้องมาจากวัยเด็กที่ได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องเหมาะสมเช่นกัน (กรมอนามัย. 2546 : 2)

สภาพสังคมไทยในปัจจุบัน ยังมีปัญหาวิกฤติทางด้านสุขภาพ คือ ภาวะทุพโภชนาการและการขาดสารอาหาร ซึ่งมีผลทำให้เด็กปฐมวัยและเด็กวัยการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในอัตราเสี่ยงต่อภาวะทุพโภชนาการมากถึง 5.3 ล้านคน จากจำนวน 8 ล้านคน หรือร้อยละ 64.5 ภาวะดังกล่าว มีผลกระทบต่อพัฒนาการทางสมองและการเรียนรู้ของเด็กไทย(พนม พงษ์ไพบูลย์และคณะ.2546 : 307) รัฐมีนโยบายสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า เพื่อให้คนไทยทุกคนมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี โครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ นับเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการช่วยสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า โดยมีโรงเรียนเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาสุขภาพอนามัย (กรมอนามัย. 2546 : คำนำ) ซึ่งกรอบแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนได้เริ่มมาตั้งแต่เมื่อปี พ.ศ.2521 โดยปฎิญา อลมาอตา กล่าวว่า โรงเรียนเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่จะสอนให้เด็กรู้ว่ามิ

สุขภาพที่ดีเป็นอย่างไรและจะมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย ได้อย่างไรและนอกจากนั้นได้มีการประชุมระดับนานาชาติ เมื่อปี พ.ศ.2535 ซึ่งเป็นการประชุม World Health Organization Global Consultation on School Health Education ได้ทบทวนการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนและได้เสนอแนะวิธีการส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนแบบครบถ้วน เพื่อให้ประเทศต่างๆ นำไปใช้ในการดำเนินการอีกด้วย และเมื่อปี พ.ศ.2538 คณะผู้เชี่ยวชาญองค์การอนามัยโลก ได้ให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพภายใต้แนวคิดที่ว่า ทุกๆ โรงเรียนสามารถเป็นจุดเริ่มต้นของการส่งเสริมสุขภาพได้ ทั้งในส่วนบุคคล ครอบครัวและชุมชน จึงได้เสนอแนะกลวิธี Health Promoting Schools หรือโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพขึ้น Inter Country Consultation on Health Promoting Schools ซึ่งองค์การอนามัยโลกได้จัดขึ้นที่ประเทศไทย เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ.2543 โดยได้ข้อเสนอแนะและแนวทางในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพตลอดจนการจัดตั้งเครือข่ายในระดับประเทศและในระดับภูมิภาคด้วยดังนั้นจึงเป็นสถานที่ที่ดีที่สุดสำหรับการสอนสุขศึกษา นอกจากนักเรียนจะได้รับความรู้ด้านสุขภาพอนามัยแล้วยังต้องมีทักษะในการเลือก ตัดสินใจและปฏิบัติในทาง ที่ถูกต้องเอื้อต่อสุขภาพอนามัยของครอบครัวและชุมชนอีกด้วย(วิรัตน์ สอนคำจันทร์.2548 : 3) ทางด้านกระทรวงสาธารณสุขโดยกรมอนามัยเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพได้ร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการกำหนดนโยบายการเนิกรโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพเมื่อปีพ.ศ.2541และทุกจังหวัดได้ให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องในปี พ.ศ.2543 กรมอนามัยได้จัดทำเกณฑ์มาตรฐานในการดำเนินงาน และในขณะเดียวกัน เมื่อโรงเรียนดำเนินการได้ตามเกณฑ์กำหนด สามารถติดต่อขอรับการประเมินเพื่อรับรองการเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพจากคณะกรรมการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับอำเภอและระดับจังหวัดได้อีกด้วย (กระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงศึกษาธิการ.2548:3) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกายจิตใจสติปัญญาความรู้ คุณคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2547 : 5)

การพัฒนาเด็กและเยาวชนจึงอยู่ในกระบวนการจัดการศึกษาและการสร้างสุขภาพจุดเริ่มต้นจึงจำเป็นต้องมุ่งไปที่การเพิ่มประสิทธิภาพของสถาบันการศึกษาให้เป็นแกนนำหรือศูนย์กลางการสร้างสุขภาพพร้อมๆ กับการพัฒนาด้านการศึกษาภายใต้ความร่วมมือจากทุกฝ่าย ที่เกี่ยวข้อง นับตั้งแต่ครอบครัวของเด็ก โรงเรียน ชุมชนและองค์กรในท้องถิ่น ซึ่งทั้งหมดล้วน เป็นสถาบันพื้นฐานทางสังคมที่มีความสำคัญยิ่งของการพัฒนา การประสานประโยชน์ที่เอื้อต่อการจัดการพัฒนาเด็ก เพื่อนำไปสู่การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของชุมชน (กรมอนามัย.2556: 5)

แนวคิดของการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนเป็นผู้มีสุขภาพดี ทั้งนี้โดยมีองค์ประกอบต่างๆ ของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ที่มุ่งจัดการสิ่งแวดล้อมให้โรงเรียนเอื้อต่อการมีสุขภาพ มุ่งสร้างพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมและให้บริการสุขภาพขึ้นพื้นฐานในเรื่องต่างๆ ที่จำเป็น (กรมอนามัย. 2555 : 1)

จากหลักการดังกล่าว เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาสถานศึกษาให้มีมาตรฐานตามแนวทางโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ เพื่อให้เด็กนักเรียนได้รับการบริการด้านสุขภาพอย่างมีคุณภาพ จึงได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาส่งเสริมสุขภาพผู้เรียนของโรงเรียน ให้ได้รูปแบบการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและชุมชน และสามารถดำเนินงานตามรูปแบบการบริหาร ที่ได้กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดความร่วมมือ ในการดำเนินงานและเป็นการพัฒนาการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ดังนั้นจากปัญหาทางโรงเรียนเทศบาลบ้านสุขสำราญสังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองวารินชำราบ อำเภовารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นสถานศึกษาที่เปิดสอนในระดับ ชั้นอนุบาล ถึง ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นโรงเรียนสหศึกษา มีนักเรียนแต่ละปีการศึกษา 2559 ประมาณ 800 คน เป็นโรงเรียนที่ต้องรับนักเรียนที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ในเขตพื้นที่ทุกคน สภาพโดยรอบโรงเรียนเป็นชุมชนในเขตเทศบาล สภาพครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวแตกแยก นักเรียนส่วนมาก พักอาศัยอยู่กับญาติพี่น้อง หรือผู้อุปการะ ทำให้ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ด้านสุขภาพอนามัย และการเรียนให้เต็มที่เท่าที่ควรเมื่อนักเรียน มีปัญหาทางด้านร่างกายจิตใจ หรือเกิดอาการเจ็บไข้ได้ป่วยก็ไม่มีเงินเป็นค่ารักษาพยาบาล และไม่มีคนพาไปพบแพทย์ ทนความเจ็บปวดจนถึงวันเปิดเรียนเพื่อมาขอยาหรือขอรับบริการรักษาจากครูพยาบาลโรงเรียน หรือไม่ก็ให้หายป่วยเองทำให้เกิดปัญหาตามมา ได้แก่ ปัญหาการขาดเรียน ปัญหาการมีพฤติกรรมเสี่ยงเกี่ยวกับเพศ ปัญหาการสูบบุหรี่ ปัญหาการพนันฟุตบอล ปัญหาการติดเกม ฯลฯ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำหรือไม่ผ่านเกณฑ์การวัดและประเมินผลเพื่อเป็นการเฝ้าระวังปัญหา เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน จึงคิดหาแนวทางจัดโครงการที่นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยได้ศึกษาแนวความคิด รูปแบบ และผลการคิดวิเคราะห์จากงานบริการและงานวิจัยต่างๆ พบว่า ดำเนินการรูปแบบการบริหารสถานศึกษาส่งเสริมสุขภาพที่ดีของผู้เรียน โรงเรียนเทศบาลบ้านสุขสำราญ ที่สามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพนักเรียนได้อย่างดีเยี่ยม เพื่อให้โรงเรียนเทศบาลบ้านสุขสำราญ เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาสุขภาพ ควบคู่ไปกับการเรียน ซึ่งมีผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ได้กำหนดคุณลักษณะของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพไว้ว่า “เป็นโรงเรียนที่มีขีดความสามารถที่แข็งแกร่ง มั่นคง ที่จะเป็นสถานที่ที่มีสุขอนามัยที่ดี เพื่อการอาศัยศึกษาเรียนรู้และทำงาน” โดยโรงเรียนเป็นศูนย์กลางสร้างความเข้าใจและส่งเสริมชุมชน ผู้ปกครอง และบุคลากรในโรงเรียน ร่วมกับหน่วยงาน และองค์กรในท้องถิ่น ส่งเสริมการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัว และชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน และสอดคล้องกับแผนกลยุทธ์ เพื่อพัฒนาการสาธารณสุขของกรมอนามัยด้านโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (Health Promotion School) มีการบูรณาการงานส่งเสริมสุขภาพ ควบคู่การป้องกันโรคและอนามัยสิ่งแวดล้อม ให้เกิดการพัฒนาแบบองค์รวม มีจุดมุ่งหมาย กลวิธี และขั้นตอน การปฏิบัติงานที่ชัดเจนเหมาะสมซึ่งกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดยุทธศาสตร์ของการพัฒนา “คน” โดยทำให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (Health Promotion School) ดังนั้น ในปีการศึกษา 2559 และปีการศึกษา 2560 ผู้วิจัยร่วมกับโรงเรียนซึ่งเล็งเห็นถึงปัญหา จึงตัดสินใจเลือกยุทธศาสตร์การดำเนินการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมสุขภาพที่ดีของผู้เรียน โรงเรียนเทศบาลบ้านสุขสำราญ ในการแก้ปัญหา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมสุขภาพที่ดีของผู้เรียน โรงเรียนเทศบาลบ้านสุขสำราญ
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมสุขภาพที่ดีของผู้เรียน โรงเรียนเทศบาลบ้านสุขสำราญ
3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมสุขภาพที่ดีของผู้เรียน โรงเรียนเทศบาลบ้านสุขสำราญ
4. เพื่อประเมินและปรับปรุงรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมสุขภาพที่ดีของผู้เรียน โรงเรียนเทศบาลบ้านสุขสำราญ
5. เพื่อประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ครู และผู้ปกครองที่มีต่อการดำเนินการใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมสุขภาพที่ดีของผู้เรียน โรงเรียนเทศบาลบ้านสุขสำราญ

ขอบเขตการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย

- 1.1 ผู้บริหารและครูโรงเรียนเทศบาลบ้านสุขสำราญ จำนวน 52 คน
- 1.2 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนเทศบาลบ้านสุขสำราญ จำนวน 15 คน
- 1.3 นักเรียนโรงเรียนเทศบาลบ้านสุขสำราญ จำนวน 695 คน โดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling).
- 1.4 ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนเทศบาลบ้านสุขสำราญ จำนวน 695 คน

2. ขั้นตอนในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้กรอบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

๒.1 ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหา (Research : R₁) เป็นการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมสุขภาพที่ดีของผู้เรียน โรงเรียนเทศบาลบ้านสุขสำราญ

2.2 ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development : D₁) เป็นกระบวนการในการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมสุขภาพที่ดีของผู้เรียน โรงเรียนเทศบาลบ้านสุขสำราญ โดยมีการประชุมเชิงปฏิบัติการ วิเคราะห์และออกแบบรูปแบบการบริหารสถานศึกษา และประเมินคุณภาพของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาก่อนนำไปใช้จริง

2.3 ขั้นตอนที่ 3 การวิจัยการนำไปใช้จริง (Research : R₂) การทดลองใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมสุขภาพที่ดีของผู้เรียน โรงเรียนเทศบาลบ้านสุขสำราญ

2.4 ขั้นตอนที่ 4 การประเมินและปรับปรุง (Development : D₂) การศึกษาผลการใช้การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมสุขภาพที่ดีของผู้เรียน โรงเรียนเทศบาลบ้านสุขสำราญ

นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนาารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมสุขภาพที่ดีของผู้เรียน โรงเรียนเทศบาลบ้านสุขสำราญ หมายถึง การดำเนินการออกแบบการบริหารงาน โดยมีการอ้างอิงแนวคิด ทฤษฎี ประกอบกับการศึกษาบริบท การบริหารงานโรงเรียนเพื่อนำมาใช้ในการบริหารโรงเรียน เทศบาลบ้านสุขสำราญ

รูปแบบการบริหารโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง รูปแบบการบริหารส่งเสริมสุขภาพโรงเรียนเทศบาลบ้านสุขสำราญ ที่ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบด้วยกัน ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 นโยบายของโรงเรียน คือ การกำหนดทิศทางการดำเนินงาน ด้านส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียน ซึ่งจะส่งผลต่อกิจกรรมและการจัดสรรทรัพยากร เพื่อการส่งเสริมสุขภาพ

องค์ประกอบที่ 2 การบริหารจัดการในโรงเรียน คือ การจัดองค์กรและระบบบริหารงานเพื่อให้การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีความต่อเนื่อง

องค์ประกอบที่ 3 โครงการร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน คือ โครงการ หรือ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ดำเนินการร่วมกันระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และสมาชิกของชุมชน

องค์ประกอบที่ 4 การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อสุขภาพ คือ การจัดการควบคุมดูแล ปรับปรุงภาวะต่างๆ และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนให้อยู่ในสภาพที่ถูก สุขลักษณะเอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมสุขภาพกาย จิต และสังคม รวมถึงการป้องกันโรคและอันตรายที่อาจเกิดขึ้นทั้งต่อนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน

องค์ประกอบที่ 5 บริการอนามัยโรงเรียน คือ การที่โรงเรียนจัดให้มีบริการสุขภาพขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับนักเรียนทุกคน ได้แก่ การเฝ้าระวังภาวะสุขภาพ การตรวจสุขภาพและการรักษาพยาบาลเบื้องต้นในโรงเรียน

องค์ประกอบที่ 6 สุขศึกษาในโรงเรียน คือ การที่โรงเรียนจัดกิจกรรมสุขศึกษาทั้งในหลักสูตรการศึกษาและผ่านทางกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อมุ่งให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และมีการฝึกปฏิบัติที่นำไปสู่การมีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมต่อการมีสุขภาพดี

องค์ประกอบที่ 7 โภชนาการและอาหารที่ปลอดภัย คือ การส่งเสริมให้นักเรียนมีภาวะการเจริญเติบโตสมวัยโดยจัดให้มีอาหารที่มีคุณค่าต่อสุขภาพ สะอาด ปลอดภัย ให้นักเรียน และบุคลากรในโรงเรียน

องค์ประกอบที่ 8 การออกกำลังกาย กีฬา และนันทนาการ คือ การส่งเสริม สนับสนุนให้นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนมีการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ โดยการจัดสถานที่ อุปกรณ์ และกิจกรรมการออกกำลังกาย กีฬา และนันทนาการ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชน เข้ามาใช้สถานที่และอุปกรณ์หรือเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นตามความเหมาะสม

องค์ประกอบที่ 9 การให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางสังคม คือ ระบบบริการให้ คำปรึกษาแนะแนว และช่วยเหลือให้นักเรียนที่มีปัญหาสุขภาพกาย สุขภาพจิต และภาวะเสี่ยง รวมทั้งพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียน

องค์ประกอบที่ 10 การส่งเสริมสุขภาพบุคลากรในโรงเรียน คือ การจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อกระตุ้น ส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนมีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม ส่งผลดีต่อสุขภาพของตนเองและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในโรงเรียน

โรงเรียนส่งเสริมคุณภาพ หมายถึง โรงเรียนเทศบาลบ้านสุขสำราญส่งเสริมสุขภาพเป็นสถานที่ซึ่งทุกคนในโรงเรียนร่วมกันจัด เพื่อส่งเสริมและป้องกันสุขภาพของนักเรียน ประกอบด้วย การเรียนรู้เรื่องสุขภาพทั้งในและนอกหลักสูตรการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพการจัดให้มีการบริการสุขภาพที่เหมาะสม รวมทั้งการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ในการส่งเสริมสุขภาพ

การบริหารโรงเรียนส่งเสริมคุณภาพของสถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพโรงเรียนเทศบาลบ้านสุขสำราญ ประกอบด้วยการบริหารโรงเรียนส่งเสริมคุณภาพของสถานศึกษา 7 ประการ ดังนี้

1. การสร้างนโยบายสุขภาพของโรงเรียน คือ โรงเรียนต้องการกำหนดทิศทางที่เป็นนโยบายหลักด้านสุขภาพของโรงเรียนขึ้นเอง และประกาศใช้อย่างชัดเจนและครอบคลุมทั้งโรงเรียน ซึ่งส่งผลต่อกิจกรรมต่างๆ และการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน

2. การสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมทางกายภาพเพื่อเอื้อต่อสุขภาพ คือ การพัฒนา สร้าง ปรับปรุง หรือแก้ไขสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ อาคาร สนาม เครื่องมือ อุปกรณ์ พื้นที่รอบๆ ในบริเวณโรงเรียน สุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม ด้านต่างๆ หรือที่เรียกกันว่า “อนามัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน”

3. การสร้างพลังสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือ การสร้างให้คนเกิดการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคลและส่งเสริม การรวมกลุ่มกันในการร่วมคิดร่วมทำ เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมและสิ่งแวดล้อม ที่อยู่รอบตัว สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวที่มีอิทธิพลต่อทุกคนในโรงเรียน คือ ครู อาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและอื่นๆ

4. การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ ความเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้านและชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับครอบครัวของนักเรียน และผู้นำชุมชน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

5. การพัฒนาทักษะส่วนบุคคลด้านสุขภาพ คือ การเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และทักษะในเรื่องสุขภาพอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนรับผิดชอบดูแลสร้างเสริมสุขภาพของตนเองและชุมชน

6. การปฏิรูปการบริหารสุขภาพในโรงเรียน คือ การปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริการอนามัยโรงเรียนจากเชิงรับมาเป็นเชิงรุกมีการจัดบริการพื้นฐานด้านสุขภาพอนามัยให้แก่ทุกคนในโรงเรียน และจัดกิจกรรมเสริมความรู้ เรื่องสุขภาพแก่กลุ่มเด็กและเยาวชน โดยอาศัยความร่วมมือประสานงานกับบุคลากรในท้องถิ่นทั้งเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและองค์การชุมชน เพื่อสนับสนุนและเป็นแบบอย่างที่ดีในการสร้างเสริมสุขภาพ

7. การวิจัยและพัฒนา คือ กระบวนการใช้ระบบระเบียบในการศึกษาพัฒนาองค์ความรู้ในการส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน ตลอดจนสังคมและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อสุขภาพของทุกคนในโรงเรียนเป็นการหาวิธีการใหม่ ๆ หรือนวัตกรรมของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการพัฒนา รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพที่ดีของผู้เรียน โรงเรียนเทศบาลบ้านสุขสำราญ
2. ได้พัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพที่ดีของผู้เรียน โรงเรียนเทศบาลบ้านสุขสำราญ
3. ได้ศึกษาผลการใช้แบบการพัฒนา รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพที่ดีของผู้เรียน โรงเรียนเทศบาลบ้านสุขสำราญ
4. ได้ประเมินและปรับปรุงแบบการพัฒนา รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพที่ดีของผู้เรียน โรงเรียนเทศบาลบ้านสุขสำราญ
5. ได้ประเมินความพึงพอใจของนักเรียนครู และผู้ปกครองที่มีต่อการดำเนินการพัฒนา รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพที่ดีของผู้เรียน โรงเรียนเทศบาลบ้านสุขสำราญ